

KONSERWACJA ZABYTKÓW PAULINA ANTONIUK
OS. CENTRUM B7/44, 31-927 KRAKÓW
NIP 599 291 54 02 TEL. 0048 503 140 540

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH ELEWACJI BUDYNKU PRZY
UL. WYSZYŃSKIEGO 29 W GORZOWIE WLKP.

Autor dokumentacji: Paulina Antoniuk nr dyplomu *1400/169822/2014*

GORZÓW WLKP., KRAKÓW 15 grudnia 2022

DZIEŁO KONSERWATORSKIE CHRONIONE PRAWEM AUTORSKIM

1. ZLECENIODAWCA

Administracja Domów Mieszkalnych nr 1 oddział Zakładu Gospodarki Mieszkaniowej w Gorzowie Wielkopolskim, ul. Wyszyńskiego 38, reprezentowana przez Panią Edytę Farbotko, Kierownika Administracji Domów Mieszkalnych Nr 1.

2. DANE OBIEKTU

I. Przedmiot opracowania:

Przedmiotem opracowania jest program prac konserwatorskich elewacji budynku usytuowanego przy ul. Wyszyńskiego 29 w Gorzowie Wlkp. Został on objęty ochroną konserwatorską jako obiekt znajdujący się na terenie historycznego Nowego Miasta, zgodnie z decyzją nr L-224/A z dnia 04.09.2006 roku wydaną przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

II. Historia obiektu

Pierwsze wzmianki dotyczące w/w budynku wraz z projektem architektonicznym znajdujące się w Archiwum Miejskim pochodzą z 1891 roku. W 1902 roku wykonano projekt instalacji wodnej i kanalizacyjnej.

Wszystkie okna w budynku zostały wymienione na plastikowe.

W 2000 roku przeprowadzono remont dachu.

W 2014 roku wykonano remont klatki schodowej wraz z wymianą okien, stosując współczesne materiały budowlane w postaci gładzi i lamperii

W 2017 roku w jednej z piwnic wyremontowano pomieszczenie i zlokalizowano pomieszczenie ciepłownicze, wykonując dwa otwory wentylacyjne na stronę podwórza.

W 2021 roku wstawiono nowe okna w piwnicy.

III. Opis obiektu

Budynek mieszkalny znajduje się przy pierzei ulicznej i przylega do budynku o numerze 31 swoją północno - zachodnią elewacją. Pozostałe elewacje są nieprzylegające.

Budynek jest murowany, częściowo podpiwniczony ze stropami odcinkowymi. Elewacja szczytowa i od strony podwórza były tynkowane lub częściowo tynkowane. Fasada została wymurowana z żółtej cegły klinkierowej z tynkowanymi detalami architektonicznymi i ozdobnymi konsolkami. Dach jest dwuspadowy, prosty z mansardą jako przedłużenie fasady od ulicy.

Ściana szczytowa jest prosta, nie posiada żadnych detali ozdobnych, otworów okiennych ani drzwiowych. Jej dolny poziom jest różny, dopasowany do spadku gruntu, podjazdu na sąsiednie podwórze. Pozostałości tynków i sposób obróbki fug świadczą, iż tynk został położony schodkowo, zgodnie ze spadkiem poziomu podjazdu, a dolna część prawdopodobnie nie była otynkowana przez dłuższy czas.

Elewacja tylna posiada dwa otwory drzwiowe różnej wysokości, cztery otwory okienne, w tym jeden na wyższym poziomie oraz cztery otwory okienne piwniczne, z czego jeden mniejszy (od pomieszczenia ciepłowniczego). Pod dachem znajduje się trójuskokowy prosty gzyms. Ponad oknami piwnicznymi widoczny jest prosty, pojedynczy uskok cokołu grubości około 3 cm. Przez środek elewacji oraz w jej lewym krańcu biegną rynny z zewnętrznym odprowadzeniem wody. Z prawej strony do budynku przylega mur zlicowany ze ścianą szczytową. Tuż pod dachem zachowały się pozostałości tynków, być może oryginalnych, jednak na tym etapie nie było możliwości przebadania ich. Zaleca się wykonanie badań stratygraficznych przed przystąpieniem do prac, po ustawieniu rusztowania.

Fasada jest dekoracyjna, trójdzielna, częściowo tynkowana (obramienia okien, gzymsy, częściowo cokół) z ozdobnymi detalami architektonicznymi i konsolami pod dachem. Tło stanowi żółta klinkierowa cegła z cofniętą fugą. Mansarda przecinająca dach jest przedłużeniem elewacji. W jej tympanonie znajduje się maleńki okulus, którego obramienie wykonano z narzutu. Powyżej poziomu dachu znajdują się dwa okna dwudzielne z pojedynczymi szprosami. Obramienia okien są prostokątne, w przekroju uskokowe, tynkowane. Okna zdobią drewniane parapety z ozdobną metalową kratownicą wyprofilowaną faliście. Boki mansardy zamykają dwa pilastry wykonane z zaprawy.

Dolną partię fasady stanowią trzy pionowe osie, gdzie środkowa oś jest podstawą mansardy i jest węższa od bocznych. Z lewej strony znajdują się drzwi oraz jedno okno, pilastry wykonane w tynku oddzielają część środkową z dwoma oknami. Część prawa posiada dwa okna. Obramienie drzwi oraz okien w bocznych osiach są takie same: prostokątne, uskokowe w przekroju. Na obramieniu drzwi znajduje się stary numer budynku (29) namalowany czarnym kolorem. Nad otworami drzwiowym i okiennymi znajdują się proste, poziome naczółki oddzielone od obramienia małymi konsolkami. Dwa okna środkowej osi posiadają naczółki trójkątne, klasyczne. Nad oknami znajduje się prosty, poziomy gzyms ciągnący się przez całą elewację oraz pilastry. Składa się z listwy i ćwierćwałka pod spodem. Pod dachem bocznych osi budynku znajdują się konsole dekoracyjne z ornamentem roślinnym. Najprawdopodobniej powinno ich być 10 z każdej strony. Na tym etapie nie możliwym było dostanie się do nich, więc materiał z jakiego zostały wykonane oraz kolorystyka powinny być określone przed przystąpieniem do prac, po ustawieniu rusztowania.

Cokół był częściowo lub całkowicie tynkowany, powtarzając architekturę podziału pionów i otworów okiennych. Składa się z dwóch zasadniczych części oddzielonych gzymsami. Pierwszy widoczny jest na wysokości parapetów okiennych, a drugi znajduje się ok 1 m nad chodnikiem. Ponieważ tynki zachowały się jedynie w górnej części cokołu widoczne jest, iż został on wzniesiony z tej samej cegły, nie klinkierowej. Jednak ślady wykończenia przy niższym gzymsie i opracowania fug

poniżej świadczą, iż dolna partia nie musiała być tynkowana. Tuż poniżej dolnego gzymsu widoczna jest izolacja pozioma.

3. OPIS STANU ZACHOWANIA

Ogólny stan zachowania obiektu należy określić jako średni. Brak tynków na elewacji tylnej oraz szczytowej naraża cegły na bezpośrednie działanie czynników atmosferycznych oraz brak izolacji termicznej budynku, co znacznie podnosi koszty eksploatacji i jest nie ekologiczne. Zniszczenia wypraw tynkowych na fasadzie powodują utracenie oryginalnej dekoracji, a odbiór estetyczny jest daleki od zamysłu projektantów.

Fasada

W najgorszym stanie zachowania są wyprawy tynkarskie. W obszarze gzymsów dolnych partii obramienia okien oraz okulusa występują znaczne ubytki odsłaniające cegły. W partii cokołowej zachowało się około 30 % tynków. W wielu miejscach tynk łuszczy się i odpada lub już odpadł. W niektórych miejscach na obramieniach występują spękania. Farba zachowała się częściowo, w znacznej mierze została wymyta lub widoczna jest wyraźna siatka spękań. Żółta cegła jest w dobrym stanie lecz miejscowo pomalowana sprayem przez wandalów i przybrudzona zanieczyszczeniami miejskimi. Widoczne są ubytki spowodowane montażem instalacji czy znaczną ilością tabliczek rozmieszczonych w chaotyczny sposób. Część z takich pozostałości została uzupełniona przypadkowymi zaprawami mineralnymi zaburzając estetykę elewacji. Montaż skrzynki elektrycznej spowodował także zniszczenie części gzymsu. Z lewej strony budynku przy narożniku widoczny jest cokół założony częściowo zaprawą na bazie szarego cementu, nie zachowując przy tym kształtu gzymsu. Drewno zachowane w partii pod dachem oraz na parapetach okien mansardy z pewnością również wymaga uwagi. Konsole pod dachem nie zachowały się wszystkie, z prawej strony prawdopodobnie brakuje dwóch, a z lewej strony jednej. Farba na nich łuszczy się i prawdopodobnie niszczy się wierzchnia warstwa zaprawy tracąc oryginalny kształt. Tuż pod dachem na górnej linii konsol był kiedyś mały gzyms, zachowany obecnie fragmentarycznie. Tynk za konsolami, szczególnie z lewej strony, jest w bardzo złym stanie, jest popękany z licznymi ubytkami.

Tuż pod pierwszym gzymsiem cokołu zaobserwowano izolację poziomą wykonaną podczas wznoszenia budynku. Widoczna jest papa, która występuje na tym samym poziomie wokół całego budynku. W obszarze przyziemia zaobserwowano wykwit soli i osypujący się, pudrujący tynk. Brak jest również kilku cegieł, szczególnie w narożniku oraz fug w przyziemiu.

Ściana szczytowa

Na ścianie widocznych jest 6 ankier, dwie mniejsze przy krawędziach, dwie analogiczne w szczycie oraz dwie większe w centralnej części. Obecnie widoczne są jedynie pozostałości tynków, które nie obejmowały dolnej partii muru. Tam spoiny zostały wyraźnie opracowane, podobnie jak w dolnej partii cokołowej fasady. Taki zabieg stosuje się, gdy nie kładzie się na cegłę tynku. Tu tynk położony został „schodkowo”, powtarzając spadek terenu. Widoczna cegła jest zabrudzona, miejscami czarna. W partii przyziemia widoczne są braki w cegle oraz fudze. Miejscami również zazielenienia mikroorganizmów. Na elewacji widoczne są instalacje elektryczne i miejscowe wypełnienia wtórnymi zaprawami. Tu również zaobserwowano papę, na maksymalnej wysokości 186 cm w narożniku z elewacją tylną, przy łączeniu z murem.

Elewacja od strony podwórza

Jest to ściana zachowana w najgorszym stanie. Tynki na tej elewacji właściwie nie zachowały się. Największym problemem są liczne pęknięcia, miejscowo z widocznymi już naprawami. Pęknięcia szczególnie koncentrują się w prawej górnej części budynku, jednak widoczne są także nad oknami w środkowej i lewej części elewacji. Ze względu na ich charakter nie można wykluczyć iż są to pęknięcia konstrukcyjne.

Na elewacji panuje estetyczny chaos. W wielu miejscach występują wtórne zaprawy. Jedno z okienek piwnicy jest mniejsze od pozostałych (pomieszczenie ciepłownicze), a koło niego wykonano dwie kratki wentylacyjne na różnych wysokościach. Elewacja w wielu miejscach jest popisana różnymi kolorami. Nie wszędzie występują parapety. Widoczne są braki cegieł i fug. Ponadto dwie pary drzwi są zupełnie inne w charakterze i kolorze. Prawe drzwi prawdopodobnie mają starą podstawę stolarską, częściowo przeszkoloną (wtórnie), częściowo zabita dyktą (blachą?). Nad otworem drzwiowym najprawdopodobniej występował świetlik, tak jak od frontu. Obecnie w otworze tym znajduje się nieestetyczny nieprzepuszczający światła materiał z nieregularnym otworem. Z lewej strony wstawiono nowe drzwi.

Pod dachem biegnie prosty gzyms uskokowy, niegdyś tynkowany. Przez środek elewacji przeprowadzona jest rynna. Tuż przy jej łączeniu widoczna jest nieszczelność. Woda odprowadzana jest u podstawy betonową kształtką na około 0,5m od budynku, lecz spadek terenu powoduje, iż spływa w stronę obniżonej części ściany. Tuż nad nieznacznie wysuniętym cokołem widoczna jest kontynuacja izolacji poziomej w postaci papy.

Piwnica:

Zgodnie z projektem z 1891 roku podpiwniczona jest jedynie część budynku od strony podwórza. Część wejściowa oraz od strony fasady nie ma podpiwniczenia, a izolacja pozioma znajduje się około 1 m od poziomu chodnika. Najprawdopodobniej nie występuje izolacja pionowa budynku lub już nie funkcjonuje. Ściany piwnicy (poza pomieszczeniem ciepłowniczym, wyremontowanym z gładziami na ścianach) pokryte

są częściowo tynkiem wapiennym lub wapienno – cementowym. Widoczne są jego odspojenia, pudrowanie i osypywanie spowodowane znaczą wilgocią i solami rozpuszczalnymi w wodzie. Strop odcinkowy na legarach metalowych również wykazuje znaczny wpływ wilgoci w postaci odpadania tynku i korozji metalu. Nie zaobserwowano wydatnego ataku mikrobiologicznego. Na podłodze znajduje się wylewka betonowa lub kafelki. Brak informacji, co jest pod nimi.

Korytarz

Choć część ta nie wchodzi w zakres opracowania jest bezpośrednio połączona ze ścianą szczytową budynku. Ściana została wyremontowana. Położono gładzie i pomalowano szczelną farbą tworząc lamperię. Ponieważ materiały te już miejscami odpadły widoczny jest pod spodem tynk. Właściwie na całej długości ściany szczytowej i narożnika budynku widoczne są odspojenia nowych zapraw, charakterystyczne bąble spowodowane migracją wody wraz z solami rozpuszczalnymi w wodzie krystalizującymi przy powierzchni. Największe zniszczenia widoczne są do wysokości około 1 m, lecz wyraźne są także tuż nad krawędzią lamperii. Na podłodze znajduje się zaprawa cementowa oraz częściowo widoczne kafelki.

4. BADANIA WILGOTNOŚCIOWE

Ze względu na plan docieplenia elewacji od strony podwórza oraz ściany szczytowej wykonano pomiar wilgotności ścian elewacji oraz podpiwniczenia. Pomiar wykonano za pomocą wilgotnościomierza nieinwazyjnego. Pomiar wskazuje wartości jednostkowe, zakładające pomiar porównawczy. Wskazania wilgotnościomierza odpowiadają następującym przedziałom:

<30 jednostek – ściana sucha

30 – 70 jednostek – ściana zawilgocona

>70 jednostek - ściana mokra

Pomiar ciągły wykonano na różnych wysokościach w zależności od dostępności i potrzeby. Pomiar wykonano dwukrotnie w odstępie tygodnia, jednak nie zaobserwowano znaczących zmian. Wysokość podana jest orientacyjnie. Zakresy podane są skrajne, czyli najniższe i najwyższe na danej wysokości.

Piwnica:

LOKALIZACJA	WYSOKOŚĆ [m]	ZAKRES
Korytarz przyległy do ściany niepodpiwniczonej	0,3	60 - 80
	1	50 - 78
	1,5	40 - 67
	Między oknami	70 - 73

Ściana od podwórka w prywatnej piwnicy, nieremontowana	Pod oknami	70 - 76
Ściana od podwórka w ciepłowni, remontowana	0,5	50 - 71
	Na wysokości okna	60 - 67

Ściana pod podwórka:

LOKALIZACJA	WYSOKOŚĆ [m]	ZAKRES
Cokół	0,5	60 - 82
Powyżej cokołu	1,5	45 - 79
Wysokość okien	2	16 - 35

Ściana szczytowa:

LOKALIZACJA	WYSOKOŚĆ [m]	ZAKRES
Przyziemie	0,3	69 - 81
	1	65 - 82
	1,5	47 - 75
	2	30 - 58
Tuż poniżej izolacji*	-	54 - 78
Tuż powyżej izolacji*	-	44 - 70

*pomiar wykonany bez względu na wysokość podłoża, wzdłuż izolacji

Wnioski:

Wszystkie ściany budynku mają wilgotne lub zawilgocone ściany do wysokości około 1,5 - 2 m nad poziom gruntu. Należy pamiętać iż sole zawarte w murze podnoszą stopień zawilgocenia jak i odczytu wilgotnościomierza. Fundamenty i cokół zostały pierwotnie odizolowane za pomocą papy, która nadal częściowo spełnia swoje zadanie. Wilgotność tuż ponad izolacją wykazuje spadek około 10 jednostek. Brak jest danych na temat jakiegokolwiek izolacji pionowej.

5. BADANIA STRATYGRAFICZNE

Do badań stratygraficznych pobrano 4 próbki z fasady. Dwie z nich z obszaru cokołu, jedną z obramienia okiennego i jedną z metalowej ozdobnej balustrady parapetu okna.

Poniżej zamieszczono zdjęcie z zaznaczeniem punktów pobrania prób, zdjęcia miejsc pobrania prób, powiększenie ich oraz tabelkę z opisem warstw. Pełne badania zamieszczono na końcu, jako załącznik do opracowania. Badania wykonano w Laboratorium Konserwacji Sylwia Krystyna Svorová Pawełkowitz, kontakt@labko.pl; tel. 604 940 206, badania wykonała dr Olga Syta.

Ryc. 1. Gorzów Wlkp. ul. Wyszynskiego 29, fasada, miejsce pobrania prób (wyk. P. Antoniuk).

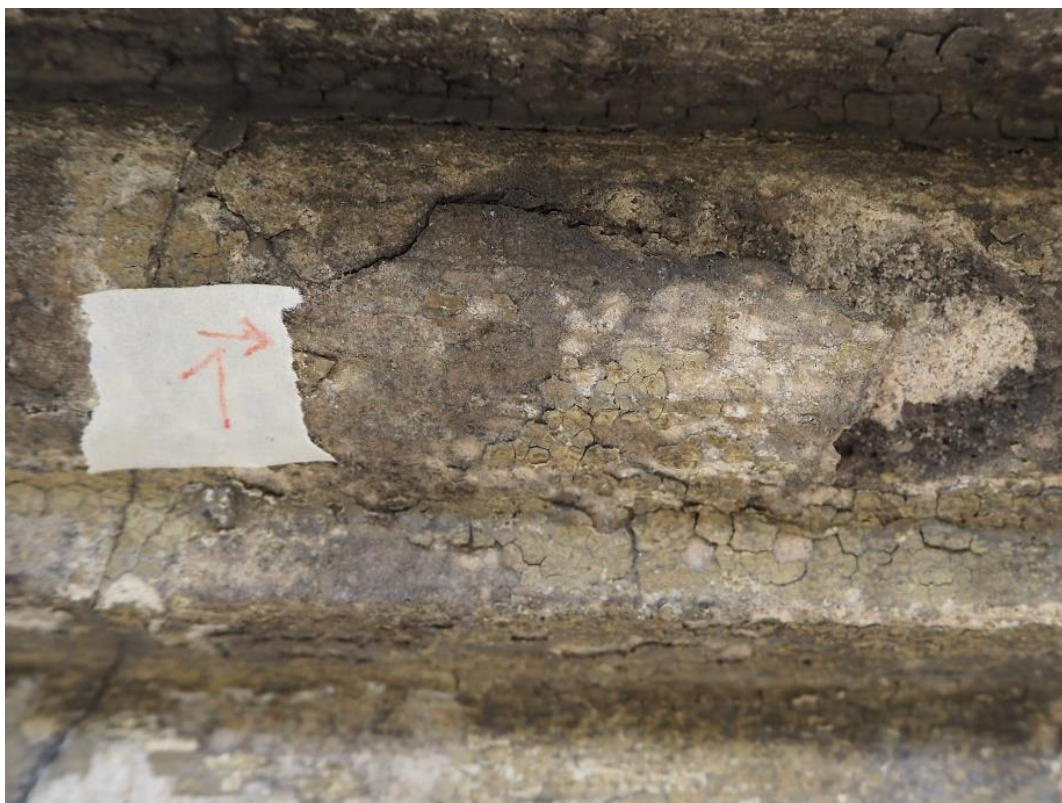
Próbka nr 1

Miejsce pobrania próby:

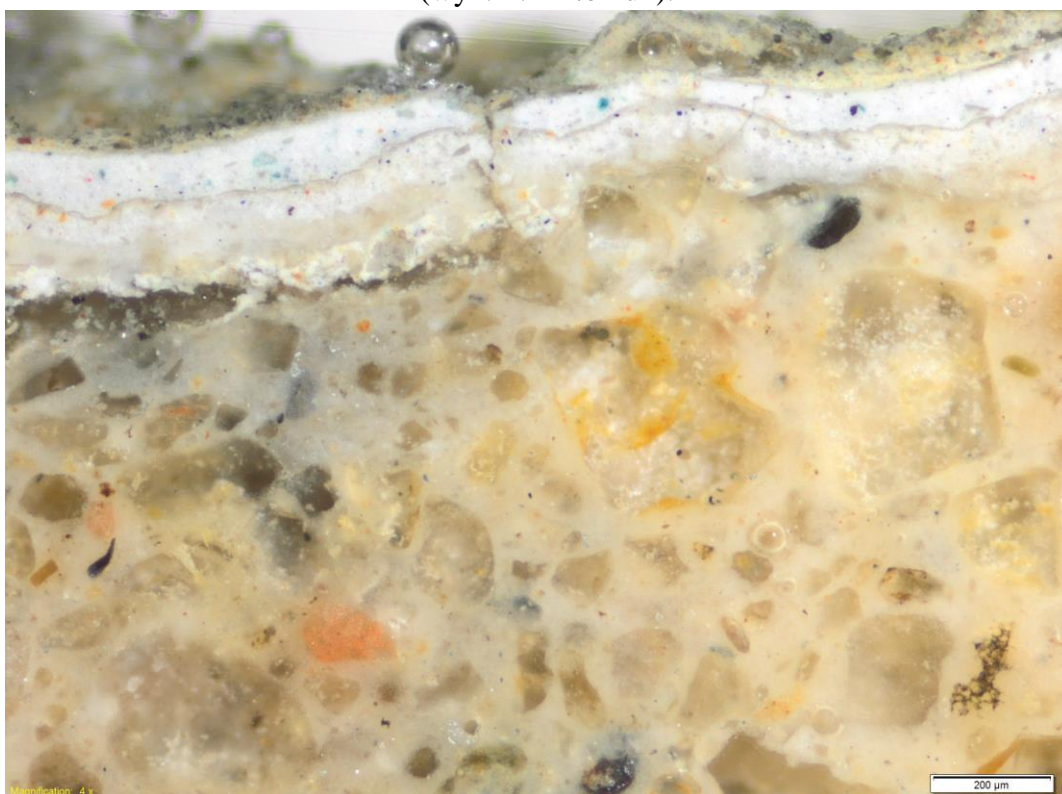
Próbkę pobrano z partii cokołu z profilowania pod parapetem drugiego okna od prawej strony.

Odległość od prawej krawędzi parapetu: 34 cm

Wysokość poniżej parapetu: 10 cm

Fot. 1. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, miejsce pobrania próbki nr 1 (wyk. P. Antoniuk).

Fot.2. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, próbka nr 1, zdjęcie przekroju powiększenie x40 (wyk. O. Syta).

Nr	Kolor warstwy	Opis warstwy
1	beżowy	warstwa tynku najprawdopodobniej wapienno-cementowego; o cementowym charakterze spoiwa może świadczyć obecność brunatnych ziaren o morfologii brownmillerytu; wypełniacz przeważnie kwarcowy słabo zaoblony; najgrubsza frakcja ok. 0,3-0,8 mm; średnia frakcja ok. 0,1-0,2 mm, najmniejsza frakcja ok. 0,05 mm; w warstwie wyróżniają się dwa półprzezroczyste ziarna o średnicy 1,2 i 1,6 mm; dodatkowo w warstwie występują również pojedyncze ziarna pomarańczowe, żółte, ciemnoczerwone i białe oraz nieliczne mniejsze zielone ziarna glaukonitu; ziarna mniejszej frakcji skupione są głównie w górnej części warstwy (1b); w spoiwie widoczne są drobne czarne cząstki, pomarańczowe i czerwone ziarna, które sprawiają, że spoiwo nabiera ciepłego beżowego odcienia
2	jasnopomarańczowy	warstwa malarska zbudowana z białego drobnoziarnistego tła, w którym widoczne są ziarna pomarańczowe, mniej liczne zielone i bezbarwne oraz nieliczne czarne, czerwone i pojedyncze niebieskie
3	kremowy	kremowa warstwa z nielicznymi przezroczystymi bezbarwnymi ziarnami
4	jasnoszary	warstwa malarska złożona z drobnych białych ziaren tworzących tło, w którym zatopione są dość liczne drobne ostrokrawędziste ziarna transparentne oraz mniej liczne bardzo drobne czarne; akcesorycznie występują ziarna niebieskie; nieliczne ziarna czerwone i żółte
5	jasnoszara	cienka przezroczysta warstwa – organiczna (?)
6	bladzielony	warstwa malarska zbudowana z białego drobnoziarnistego tła, dość licznych czarnych ziaren oraz mniej licznych ziaren bezbarwnych i zabarwionych na zielono; dodatkowo w warstwie obecne są pojedyncze ziarna czerwone i żółte
7	żółty	warstwa malarska o jasnożółtym tle, w którym widoczne są pomarańczowe ziarna, mniej liczne czarne i przezroczyste oraz nieliczne zielone

Próbka nr 2

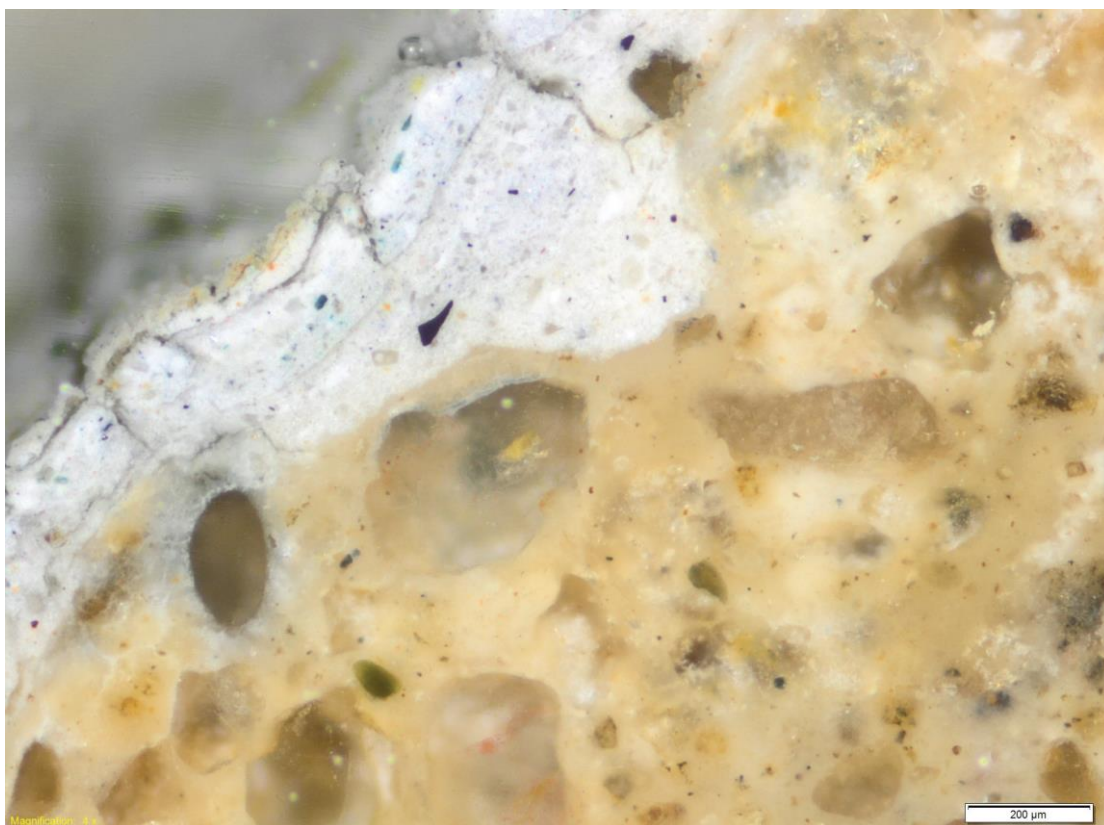
Miejsce pobrania próby:

Próbkę pobrano z narożnika obramienia okna drugiego od lewej strony budynku.

Wysokość od parapetu: 19 cm

Fot. 3. Gorzów Wlkp.
ul. Wyszyńskiego 29,
miejsce pobrania
próbki nr 2
(wyk. P. Antoniuk).

Fot. 4. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, próbka nr 2, zdjęcie przekroju
powiększenie x40 (wyk. O. Syta).

Nr	Kolor warstwy	Opis warstwy
1	beżowy	warstwa tynku najprawdopodobniej wapienno-cementowego; o cementowym charakterze spoiwa może świadczyć obecność brunatnych ziaren o morfologii brownmillerytu; wypełniacz przeważnie kwarcowy słabo zaoblony; najgrubsza frakcja ok. 0,3-0,8 mm; średnia frakcja ok. 0,1-0,2 mm, najmniejsza frakcja ok. 0,05 mm; w najgrubszej frakcji dodatkowo występują również pojedyncze ziarna półprzezroczyste, pomarańczowe, żółte, czerwone i ciemnoszare; w średniej zielone ziarna glaukonitu; kolor spoiwa nierównomierny – w dolnej części o jaśniejszym, prawie białym odcieniu (1a), tutaj również zdecydowanie mniejszy udział ziaren frakcji średniej i drobnej; beżowy, ciepły odcień spoiwa wynika z obecności drobnych pomarańczowych, czerwonych i czarnych ziaren; warstwa o morfologii bardzo zbliżonej do warstwy nr 1 w próbce 1
2	kremowy	warstwa malarska zbudowana z białego drobnoziarnistego tła, w którym widoczne są dość liczne przezroczyste ziarna oraz mniej liczne czarne ziarna o zróżnicowanej wielkości (od liczniejszych bardzo drobnych do ziaren o długości ok. 0,07 mm); nieliczne drobne ziarna czerwone i żółte; granica z warstwą nadległą raczej płynna
3	jasnoszary	warstwa malarska złożona z drobnych białych ziaren tworzących tło, w którym zatopione są dość liczne drobne ostrokrawędziste ziarna transparentne oraz mniej liczne bardzo drobne czarne; akcesorycznie występują ziarna niebieskie; nieliczne ziarna czerwone i żółte; warstwa o morfologii odpowiadającej warstwie nr 4 w próbce 1
4	bladozielony	warstwa malarska zbudowana z białego drobnoziarnistego tła, dość licznych czarnych ziaren oraz mniej licznych ziaren bezbarwnych i zabarwionych na zielono; dodatkowo w warstwie obecne są pojedyncze ziarna czerwone, żółte i niebieskie; granica z warstwą nadległą płynna; warstwa o morfologii odpowiadającej warstwie nr 6 w próbce 1
5	biały	biała drobnoziarnista warstwa z nielicznymi ziarnami zabarwionymi na zielono i drobnymi czarnymi
6	jasnopomarańczowy	warstwa malarska o jasnopomarańczowym tle, w którym występują ziarna pomarańczowe i pojedyncze czarne
7	żółty	warstwa malarska o jasnożółtym tle, w którym widoczne są pomarańczowe ziarna oraz nieliczne czarne i przezroczyste; warstwa o morfologii bardzo zbliżonej do warstwy nr 7 w próbce 1

Próbka nr 3

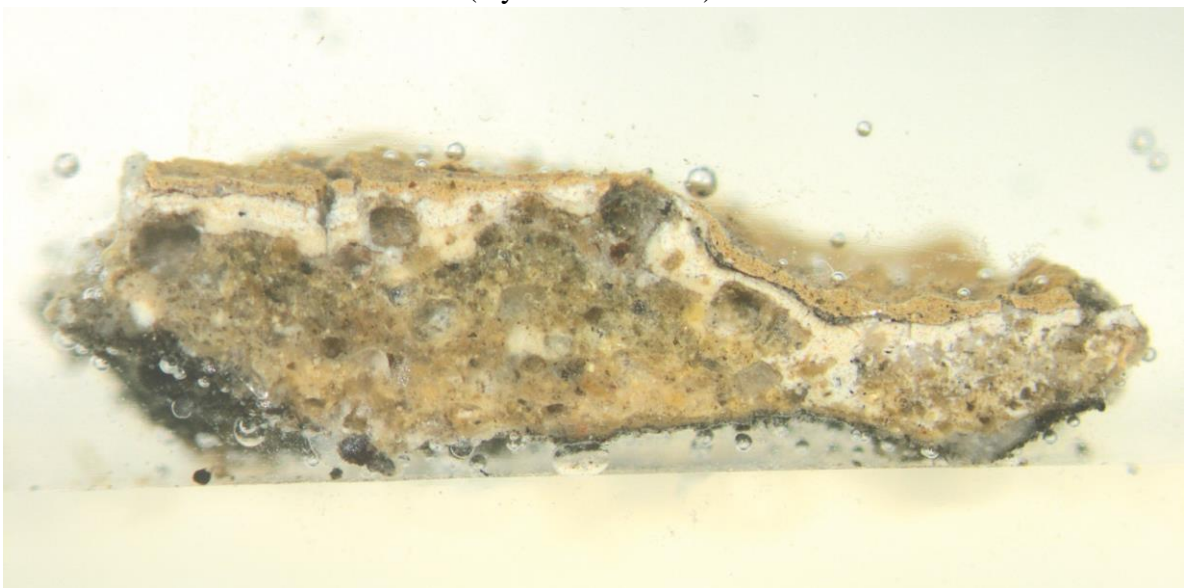
Miejsce pobrania próby:

Próbkę pobrano z najniższego gzymsu na środku elewacji, między drugim a trzecim oknem. Jako próbkę pobrano łuskę wielu warstw przemalowań spoczywających na tynku.

Wysokość od chodnika: 77 cm

Fot. 5. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, miejsce pobrania próbki nr 2 (wyk. P. Antoniuk).

Fot. 6. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, próbka nr 3, zdjęcie przekroju powiększenie x20 (wyk. O. Syta).

Nr	Kolor warstwy	Opis warstwy
1	czarny	cienka warstw złożona z ciemnoszarego tła, w którym widoczne są czarne cząstki oraz mniej liczne pomarańczowe ziarna – najprawdopodobniej warstwa zabrudzeń
2	szary	jasnoszara warstwa z pojedynczymi czarnymi i brunatnymi ziarnami; warstwa na przekroju nieciągła; granica z warstwą nadległa płynna
3	jasnobrunatny	warstwa tynku cementowego lub cementowo-wapiennego (o czym świadczy obecność licznych brunatnych ziarnych brownmillerytu o zróżnicowanym kolorze); wypełniacz tworzą przezroczyste ziarna (najprawdopodobniej kwarcu) występujące w dwóch frakcjach: (i) poniżej 0,1 mm oraz (ii) mniej liczne ok. 0,2-0,3 mm; dodatkowo w warstwie można zaobserwować pojedyncze czarne i pomarańczowe ziarna; granica z warstwą nr 5 płynna
4	kremowy	drobnoziarnista kremowa warstwa z nielicznymi transparentnymi oraz pojedynczymi drobnymi czerwonymi i czarnymi ziarnami
5	białokremowy	warstwa malarska złożona z drobnych białych ziaren tworzących tło, w którym zatopione są dość liczne drobne ostrokrawędziste ziarna transparentne oraz mniej liczne żółtopomarańczowe i bardzo drobne czarne; akcesorycznie występują ziarna niebieskie; pojedynczo czerwone
6	ciemnoszary	szara warstwa z czarnymi i nielicznymi pomarańczowymi ziarnami – najprawdopodobniej warstwa zabrudzeń
7	pomarańczowy	fragment warstwy malarskiej o jasnopomarańczowym tle, w którym obecne są ziarna pomarańczowe i przezroczyste; dodatkowo występują pojedyncze drobne ziarna czarne i niebieskie
8	pomarańczowy	warstwa malarska zbudowana z drobnoziarnistego pomarańczowego tła, dość licznych ziaren pomarańczowych i bezbarwnych oraz mniej licznych czarnych i zabarwionych na zielono; akcesoryczne ziarna białe, czerwone i żółte

Wnioski:

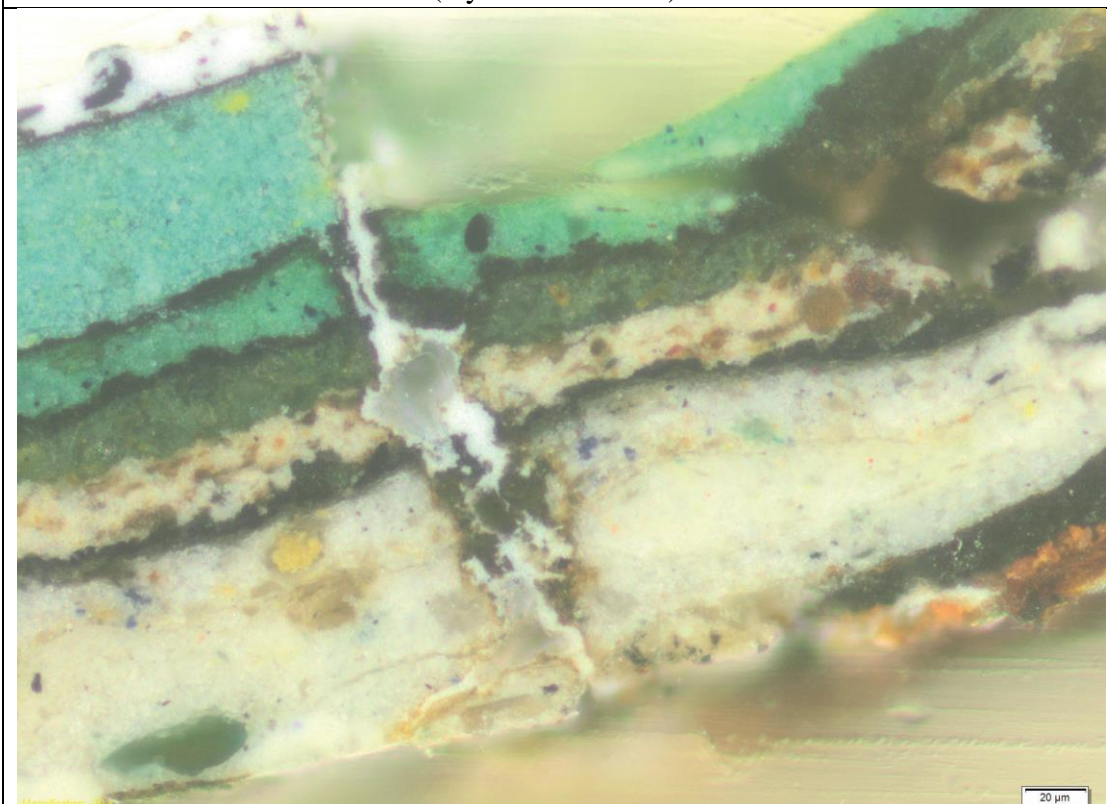
Stratygrafia tej próbki różni się od próbek nr 1 i nr 2. Prawdopodobnie wynika to z problemów związanych z częstą destrukcją dolnej partii cokołu spowodowanej zawilgoceniem i zasoleniem, a w konsekwencji łuszczącym się i odpadającym tynkiem. Ta część fasady była najczęściej poddawana remontom doraźnym. Brak tu wspólnych warstw z wyższymi partiami cokołu, co wskazuje, iż są to warstwy wróne.

Próbka nr 4

Próbkę pobrano z metalowej balustrady parapetu przy samym drewnianym parapecie.

Fot. 7. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, miejsce pobrania próbki nr 4 (wyk. P. Antoniuk).

Fot. 8. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, próbka nr 4, fotografia przekroju próbki, powiększenie x200 (wyk. O. Syta).

Opis stratygrafii

Nr	Kolor warstwy	Opis warstwy
1	czerwony	fragment cienkiej warstwy złożonej z drobnych czerwopomarańczowych ziaren
2	czarny	fragment czarnej warstwy
3	biały	biała drobnoziarnista warstwa z nielicznymi drobnymi czarnymi i przezroczystymi ziarnami
4	kremowy	drobnoziarnista kremowa warstwa, w której widoczne są przezroczyste bezbarwne oraz zabarwione na zielono ziarna o zróżnicowanej wielkości oraz bardziej liczne drobne czarne
5	jasnopomarańczowy	fragment cienkiej warstwy o jasnopomarańczowym tle, w którym obecne są ziarna transparentne i pomarańczowe; granica z warstwą nadległą płynna
6	jasnoszary	warstwa o białym drobnoziarnistym tle, w którym zatopione są ziarna niebieskie, żółte i przezroczyste oraz pojedyncze zielone i czarne
7	czarny	ciemnoszara warstwa z licznymi czarnymi cząstkami
8	pomarańczowy	warstwa malarska złożona z jasnopomarańczowego tła, ziaren przezroczystych, mniej licznych pomarańczowych oraz pojedynczych czarnych
9	zielony	warstwa malarska zbudowana z zielonych ziaren tworzących tło, w którym zatopione są nieliczne ziarna przezroczyste i pomarańczowe oraz pojedyncze czarne
10	czarny	cienka jednolita czarna warstwa
11	zielony	jednolita warstwa malarska o zielonym tle, w którym występują nieliczne ziarna przezroczyste, drobne żółte i ciemnoniebieskie o zróżnicowanej wielkości
12	czarny	cienka jednolita czarna warstwa
13	zielony	zbita warstwa malarska zbudowana z zielonych ziaren tworzących jednolite tło, w którym znajdują się mniej liczne ziarna żółte i białe występujące pojedynczo lub w skupiskach; ponadto w warstwie obecne są także ziarna przezroczyste o zróżnicowanych kształtach oraz nieliczne ciemnoniebieskie
14	czarny	cienka jednolita czarna warstwa
15	biały	zbita biała warstwa malarska; w warstwie widoczne są nieliczne ziarna przezroczyste i czarne
16	szary	warstwa zbudowana z szaro-białego tła, w którym występują dość liczne czarne cząstki, nieliczne przezroczyste i pojedyncze pomarańczowe ziarna – najprawdopodobniej warstwa powierzchniowych zabrudzeń

Wnioski:

Na podstawie wyników badań wyraźne są kilkukrotne przemalowania balustrady. Najprawdopodobniej pierwotną warstwą był kolor jasnoszary (warstwa nr 6), następnie wyraźne są trzykrotne przemalowania na popularny w okresie secesji kolor zielony.

Podsumowanie wyników badań stratygraficznych i ikonograficznych.

Na podstawie wyników badań można stwierdzić, iż wyprawy tynkarskie poza strefą cokołu albo były rzadko poddawane renowacji albo renowacje wykonywano bardzo dokładnie usuwając wcześniejsze nawarstwienia. Z badań i obserwacji wynika, iż najprawdopodobniej zachowana jest jedynie wierzchnia warstwa kolorystyczna (ugrowa) położona na wyrównujące, podkładowe warstwy pobiałe. Jednakże należałoby to zweryfikować w toku prac na obiekcie.

Dolna część cokołu również wymaga wnikliwej analizy. Na podstawie obserwacji i wyników badań można zauważyć wielokrotne przemalowania i działania naprawcze. Kolorystykę dobierano wówczas do istniejącego koloru ugrowego. Najprawdopodobniej część ta pierwotnie była tynkowana o czym świadczy zastosowanie zwykłej cegły budowlanej (dotyczy to również ściany szczytowej w całości oraz ściany od podwórza). Niemniej jednak prawdopodobnie przez problemy z estetyką tych partii budynku wynikające z zawilgocenia i zasolenia, a tym samym odpadaniu tynków zdecydowano się na stałe usunięcie tynków i zastosowanie estetycznej fugi położonej na równo z licem cegły. Na pocztówce z 1904 roku widoczny jest tynk w partii cokołu. Na zdjęciu prawdopodobnie z późniejszego okresu (większe drzewa) tynku w dolnej partii nie ma.

Barierki parapetów wyróżniają się dwoma zasadniczymi fazami: pierwszej bliższej klasycyzmowi czyli koloru oraz drugiej, nawiązującej do secesji czyli trzykrotnych przemalowaniach w barwach zieleni. Z pewnością wierzchnia warstwa bieli na balustradzie metalowej została dodana w XXI wieku.

6. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Uwagi wstępne:

Zaleca się kompleksowe zadbanie o budynek polegające na poprawnym odprowadzeniu wody deszczowej, uszczelnieniu rynien, odkopaniu fundamentów i przeanalizowaniu ich stanu zachowania, na koniec renowacji elewacji. Prace należy rozpocząć od rozpoznania dokładnego stanu fundamentów, analizy przyczyn zawilgocenia i ich ewentualnej izolacji pionowej oraz poprawnego odprowadzenia wody opadowej. Zaleca się przeprowadzenie spójnych prac przy fundamentach oraz elewacjach, które planuje się ocieplić. Ze względu na estetykę i charakter zabytkowy nie dopuszcza się ocieplenia fasady, chyba, że metodą ocieplenia wewnętrznego. Ponadto chcąc ocieplić elewację od strony podwórza oraz ścianę szczytową należy

wykonać korekty dachu obejmujące dodatkową grubość docieplenia. Przed przystąpieniem do prac należy zbadać stopień zawilgocenia (metodą inwazyjną, np. suszarkowo – wagową, karbidową) i stopnia zasolenia partii cokołowej elewacji. Od strony podwórza należy odtworzyć górny gzyms oraz uskok cokołu na dole.

Izolację pionową zaleca się wykonać w obrębie wszystkich elewacji. Pozwoli to na ograniczenie wilgoci i odtworzenie tynków także w dolnych partiach budynku. Położenie tynków pozwoli na prawidłowe funkcjonowanie budynku zarówno w kwestii docieplenia jak i zabezpieczenia przed działaniem czynników zewnętrznych. Metodę izolacji należy dobrać po analizie fundamentów. Zaleca się metodę odwracalną. Prace należy prowadzić pod nadzorem konserwatora dzieł sztuki. Podana kolorystyka jest jedynie sugestią. Dobranie odpowiedniego koloru powinno nastąpić po oczyszczeniu i wykonaniu prób oraz konsultacji z właściwym WKZ.

I. Elewacja szczytowa:

1. Usunąć wszystkie pozostałości tynków i wtórnych zapraw.
2. Usunąć wszelkie wtórne punkty montażowe i ślady niepotrzebnych instalacji.
3. Oczyszczyć ścianę odpowiednio dobraną metodą. Zaleca się użycie pary wodnej lub wody, ewentualnie z dodatkiem środków chemicznych przeznaczonych do oczyszczania cegieł, np. Clean FP firmy Remmers. Nie należy przeczyszczać cegieł a jedynie doprowadzić do ich odłuszczenia oraz hydrofilności. Nie zaleca się działań strumieniowo – ściernych, gdyż usunięcie zewnętrznej warstwy spieku prowadzi do osłabienia struktury cegieł. Podczas oczyszczania należy zwrócić uwagę na układ spoin i ewentualną różnicę w ceglach, która mogłaby wskazywać na pierwotny układ tynku. Najprawdopodobniej pierwotnie ściana była tynkowana w całości.
4. Wykonać niezbędne reperacje muru, szczególnie w partii przyziemia.
5. Wykonać dezynfekcję preparatem biobójczym, np. Biotin, Glonosan.
6. Wykonać zabieg odsalania co najmniej do wysokości papy, w postaci wody destylowanej, pulpy celulozowej oraz sepiolitu bądź bentonitu. Okłady należy nakładać kilkakrotnie i zdejmować półsuche.
7. Dopuszcza się wykonanie ocieplenia jednak powyżej wysokości istniejącej izolacji poziomej. Należy jednak wziąć pod uwagę, iż w przypadku wykonania docieplenia wilgoć z fundamentów będzie odparowywała do wewnątrz budynku. Tym samym zaleca się wykonanie właściwych tynków wewnątrz korytarza. Należy usunąć wtórne szpachle gipsowe wraz z lamperią i zamienić je na paroprzepuszczalny tynk wapienny lub z nieznacznym dodatkiem cementu, o znacznej porowatości, pomalowany paroprzepuszczalną farbą. Przed położeniem nowych tynków zaleca się wykonać zabiegi odsalające za pomocą wody destylowanej, pulpy celulozowej z sepiolitem lub bentonitem. Wykonanie tych zabiegów zarówno wewnątrz budynku jak i na zewnątrz pozwoli na dłuższe utrzymanie się zapraw i farby na ścianie. Bez wykonania zabiegów odsalających i założenia paroprzepuszczalnych tynków problem wykwitów na ścianach i destrukcji tynków będzie się powtarzał.

8. Poniżej izolacji z papy zaleca się w przypadku nie wykonywania izolacji pionowej założenie tynków wapiennych, ewentualnie z nieznacznym dodatkiem cementu lub wapna trasowego, o znacznej porowatości. Należy przy tym pamiętać, iż wilgoć i sole migrujące do powierzchni będą niszczyć tynk i należy go wówczas wymienić na nowy. Generalnie zakłada się położenie tynków tuż ponad poziom gruntu, chyba, że podczas prac potwierdzi się uskokowy układ. W przypadku wykonania izolacji fundamentów zaleca się założenie tynków według normy WTA do wysokości ustalonej na podstawie badań lub wysokości izolacji pionowej. Dopuszcza się także położenie tynków nierelowacyjnych j/w. Ponadto należy pamiętać, iż tynki nie mogą mieć bezpośredniej styczności z gruntem. Poprawne wykonanie tynków zgodnych z powyższą normą wymaga stosunkowo długiego czasu wykonania (czas schnięcia: 1mm/1dzień !) i reżimu w jakości i grubości stosowanego materiału, jednak pozwala na rozwiązanie problemów z wilgocią i zasoleniem murów. Aby określić parametry tynków renowacyjnych należy wykonać badania ilościowe i jakościowe soli (chlorków, siarczanów i azotanów). Bez wykonania poprawnej izolacji fundamentów kładzenie tynków renowacyjnych nie spełni swojej roli. Tynki nie są barierą przeciwilgociową. Podczas stosowania systemu tynków renowacyjnych należy zdecydować się na jedną z renomowanych firm i nie mieszać systemów. Przed położeniem tynków należy odpowiednio przygotować podłoże:
- usunąć dokładnie cały tynk do wysokości 80 cm ponad widoczny pas zawilgocenia;
 - wymienić wszystkie spoiny do głębokości co najmniej 2 cm;
 - wzmocnić osłabione podłoże, jeśli jest taka potrzeba, należy przy tym pamiętać, aby preparat wzmacniający był paroprzepuszczalny i nie hydrofobowy.
- Tynki należy kłaść zgodnie z wytycznymi producenta, nie można mieszać tynków różnych producentów. Warstwy nawierzchniowe położone na tynk, a więc tynk wyrównujący i farba powinny być co najmniej tak samo paroprzepuszczalna jak tynk renowacyjny.
9. Docieplenie wykonać zgodnie ze sztuką budowlaną, nadać fakturę najbardziej zbliżoną do naturalnego tynku.
10. Kolor należy dobrać tak, aby współgrał z fasadą i nie dominował jej.
11. Należy pamiętać o wydłużeniu dachu tak, aby wystawał poza ścianę z dociepleniem oraz o odpowiednim wykończeniu narożnika stykającego się z fasadą.

II. Elewacja od strony podwórza

Ze względu na fakt, iż strona ta jest podpiwniczona i już na pierwszym poziomie znajdują się pomieszczenia użytkowe zaleca się wykonanie izolacji pionowej fundamentów oraz odpowiednie odprowadzenie wody opadowej poza obszar budynku. Koniecznym jest naprawa rynien, tak, aby nie było nieszczelności. Przed

przystąpieniem do prac należy przeanalizować najstarsze tynki czy nie zachowały się na nich warstwy barwne.

1. Ostrożnie usunąć luźne pozostałości tynków i wszystkie wtórne zaprawy obserwując czy nie zachowały się starsze tynki wraz z warstwą barwną, szczególnie w obszarze górnego gzymsu.
2. Usunąć wszelkie wtórne punkty montażowe i ślady niepotrzebnych instalacji
3. Oczyszczyć ścianę odpowiednio dobraną metodą. Zaleca się użycie pary wodnej lub wody, ewentualnie z dodatkiem środków chemicznych przeznaczonych do oczyszczania cegieł, np. Clean FP firmy Remmers. Nie należy przeczyszczać cegieł a jedynie doprowadzić do ich odłuszczenia oraz hydrofilności. Nie zaleca się działań strumieniowo – ściernych, gdyż usunięcie zewnętrznej warstwy spieku prowadzi do osłabienia struktury cegieł.
4. Wykonać szycia muru w miejscach spękań zgodnie ze sztuką budowlaną i projektem budowlanym.
5. Wykonać niezbędne reperacje muru, szczególnie w partii przyziemia i okolic okien. Jeśli to możliwe otwory wentylacyjne z pomieszczenia ciepłowniczego umieścić na jednym poziomie, a kolory krutek dopasować do estetyki elewacji.
6. Ujednolicić parapety okien, zaleca się zastosowanie blachy nierdzewnej lub tytanowo cynkowej pomalowanej na kolor dopasowany do elewacji.
7. Oczyszczyć stopnie granitowe za pomocą pary wodnej pod zwiększonym ciśnieniem lub wody oraz szczotek o włosiu syntetycznym.
8. Wykonać zabieg odsalania muru co najmniej do wysokości izolacji poziomej, w postaci wody destylowanej, pulpy celulozowej oraz sepiolitu bądź bentonitu. Okłady należy nakładać kilkakrotnie i zdejmować półsuche.
9. Dopuszcza się wykonanie ocieplenia jednak powyżej wysokości istniejącej izolacji poziomej w postaci papy lub po wykonaniu izolacji pionowej i zabiegach odsalających także w dolnych partiach. Należy jednak wziąć pod uwagę, iż w przypadku wykonania docieplenia wilgoć z fundamentów będzie odparowywała do wewnątrz budynku. Plastikowe okna ograniczają wentylację pomieszczeń, więc zaleca się stosowanie paroprzepuszczalnych materiałów podczas remontu mieszkań i korytarzy. Podczas wykonywania ocieplenia należy uwzględnić zmianę grubości ściany. Należy odtworzyć górny gzyms w dokładnie takich proporcjach jak jest obecnie. Koniecznym jest również wydłużenie dachu tak, by wystawał on za elewację. Niedopuszczalnym jest wykonywanie dodatkowego daszku pod istniejącym.
10. Poniżej izolacji dopuszcza się założenie tynków wapiennych z nieznacznym dodatkiem cementu lub wapna trasowego, o znacznej porowatości. Dopuszcza się zastosowanie materiałów gotowych renomowanych firm, posiadających linie przeznaczone do konserwacji budynków zabytkowych jak Remmers, Optolith, Sto, itp. Należy przy tym pamiętać iż tynki te nie będą pochłaniały soli pozostałych w murze, a ich wykwyty mogą być widoczne na powierzchni. Jeśli soli będzie zbyt dużo nastąpi pudrowanie i osypywanie tynku.

Zaleca się założenie tynków według normy WTA do wysokości ustalonej na podstawie badań lub wysokości izolacji pionowej. Ponadto należy pamiętać, iż tynki te nie mogą mieć bezpośredniej styczności z gruntem. Poprawne wykonanie tynków zgodnych z powyższą normą wymaga stosunkowo długiego czasu wykonania (czas schnięcia: 1mm/1dzień !) i reżimu w jakości i grubości stosowanego materiału, jednak pozwala na rozwiązanie problemów z wilgocą i zasoleniem murów. Aby określić parametry tynków renowacyjnych należy wykonać badania ilościowe i jakościowe soli (chlorków, siarczanów i azotanów). Bez wykonania poprawnej izolacji fundamentów kładzenie tynków renowacyjnych nie spełni swojej roli. Tynki nie są barierą przeciwwilgociową (dalsze informacje w punkcie powyżej).

Bez względu na wybraną metodę należy odtworzyć istniejący cokół w oryginalnych proporcjach.

11. Docieplenie wykonać zgodnie ze sztuką budowlaną, nadać fakturę najbardziej zbliżoną do naturalnego tynku., nie dopuszcza się wykonywania tzw. baranka.
12. Należy poddać renowacji drzwi sieni: wymienić „światlik” nad drzwiami, zaprojektować rozwiązanie zgodne z epoką, pozostawić trzon stolarski i wymienić wypełnienie. Całość pokryć farbą kompatybilną z kolorystyką elewacji i drugimi drzwiami.
13. Kolor elewacji należy dobrać tak, aby współgrał z fasadą, lub był zgodny z warstwą historyczną, być może zachowaną w górnej partii gzymsu.

III. Fasada

1. Przed przystąpieniem do prac należy z poziomu rusztowania określić dokładny stan zachowania wypraw tynkarskich. Należy sprawdzić czy konsle pod dachem są stabilne i nie grożą odpadnięciem oraz w jakim stanie jest tynk za nimi. W razie groźby odpadnięcia należy je zdemontować, poddać konserwacji i ponownie zamontować. Wykonać kopie z istniejących elementów celem uzupełnienia braków. Kopie wykonać w technologii oryginalnej, a więc metodą odlewu. Nie dopuszcza się wykonywania kopii w materiałach sztucznych typu styropian czy pianka poliuretanowa.
2. Cegłę klinkierową należy oczyszczać parą wodną lub/i wodą. Jeśli wymagane będą silniejsze zabiegi dopuszcza się zastosowanie delikatnych środków chemicznych poprzedzone wykonaniem prób, np. Clean Galena firmy Remmers. Jednak zaleca się nie doczyszczanie cegły, gdyż uszkodzenie spieku osłabi jej wytrzymałość. Napisy należy usunąć za pomocą rozpuszczalników. Nie dopuszcza się stosowania metody strumieniowo – ścierniej. Podczas używania wody pod ciśnieniem należy zachować ostrożność aby nie wypłukać istniejących fug. W razie konieczności wykonać ich uzupełnienie zachowując oryginalne cofnięcie.

3. Należy wykonać odkrywki na konsolach i w partiach nie dostępnych obecnie z poziomu gruntu lub pobrać próbki do badań stratygraficznych w celu określenia pierwotnej kolorystyki.
4. Przed przystąpieniem do oczyszczania tynków należy dokładnie przeanalizować czy nie występują w nich pustki. Jeśli tak, należy wykonać niewielkie odwierty i wprowadzić mineralny materiał wypełniający, np. roztwór wapienno – cementowy lub np. gotowy preparat Ledan.
5. Powierzchnie tynków należy oczyścić z osypujących się fragmentów i resztek farby.
6. Należy usunąć wszystkie wtórne zaprawy, niepotrzebne punkty po montażu instalacji i nadmiar tabliczek informacyjnych. Zaleca się także usunięcie lub wymianę lampki wraz z numerkiem, na estetycznie nieprzeszkadzającą. Wszystkie niezbędne instalacje należy schować w spoinach lub tynkach tak, aby było możliwe odtworzenie cofniętej spoiny, tak, jak jest w oryginale.
7. Istniejące szczeliny delikatnie pogłębić i w razie konieczności również wykonać zabieg iniekcji.
8. Numer namalowany czarną farbą zabezpieczyć podczas mycia i zachować. W razie konieczności wykonać punktowanie, nie dopuszcza się przemalowania numeru.
9. Cokół należy odsolić metodą migracji do rozszerzonego środowiska za pomocą pulpy celulozowej, bentonitu lub sepiolitu. Wykonać niezbędne przemurowania i uzupełnienia cegieł. Zaleca się obniżenie skrzynki elektrycznej poniżej gzymsu i odtworzenie go w tym miejscu.
10. Tynki należy zagruntować paroprzepuszczalnym preparatem przeznaczonym do stosowania na zewnątrz pod zaprawy mineralne, np. na bazie krzemooorganicznej (np. firmy Kabe czy Remmers).
11. Wykonać uzupełnienia ubytków sztukaterii jak i tynków w technice narzutu zaprawami mineralnymi przeznaczonymi do prac zewnętrznych renomowanych firm mających linie przeznaczone do konserwacji obiektów zabytkowych oraz, w przypadku małych ubytków i uzupełnianiu konsol, szpachlowymi o podwyższonej elastyczności i niskim skurczu.
12. Wykonać uzupełnienia cegieł w technologii mineralnej dopasowanej kolorystyką i fakturą do oryginalnej cegły. Należy dobrać kruszywo tak, aby uzupełnienia nie były mocno porowate i tym samym miały bardzo odróżniającą się fakturę od oryginalnych cegieł. Podczas odtwarzania cegieł należy pamiętać o wykonaniu fug zagłębionych.
13. Cokół wraz z gzymsami należy odtworzyć zgodnie z pierwotnym założeniem w zaprawach mineralnych na bazie wapna z nieznacznym dodatkiem cementu. Pierwotne zaprawy wykonywano w technologii tradycyjnej. Widoczna jest obrzutka, warstwa tynku i warstwa drobnoziarnistego tynku wyrównującego. Dopuszcza się stosowanie gotowych zapraw charakteryzujących się znaczną paroprzepuszczalnością renomowanych firm posiadających linie dedykowane renowacji budynków zabytkowych (Optolith, Remmers, Kabe).

14. Aby ujednolicić chłonność nowych uzupełnień ze starymi, całość tynków pokryć gruntem paroprzepuszczalnym, np. Primer Hydro SF firmy Remmers.
15. Kratki parapetów piętra jeśli to możliwe zdemontować, oczyścić, zabezpieczyć antykorozyjnie, pomalować na kolor jasnoszary, widoczny w odkrywce (kolor zbliżony do 23-6 Anthrazit z wzornika Farbton – kollektion firmy Remmers, lub kolor CMYK: 60; 51; 51; 20).
16. Drewno parapetów okien prawdopodobnie będzie wymagało uzupełnień lub wymiany. Ponieważ stanowi element konstrukcyjny zaleca się montaż analogicznie wykonanych parapetów z drewna odpornego na ekspozycję zewnętrzną i pomalowanie na kolor analogiczny do metalowej kratki
17. Drewno pod dachem pełni funkcję konstrukcyjną, więc należy przeanalizować jego stan zachowania i w razie konieczności wymienić na nowe elementy, scalone kolorystycznie ze starymi.
18. Detale rzeźbiarskie oraz architektoniczne pomalować farbą matową, odporną na czynniki atmosferyczne, mineralną (np. krzemianową lub polikrzemianową, np. firmy Keim) Kolor wypraw tynkarskich należy przeanalizować i sprawdzić, czy miejscami nie zachowały się jasnoszare pozostałości farby. Jeśli tak, zaleca się powrót do tej kolorystyki. Jeśli natomiast nie odnajdzie się żadnych starszych pozostałości należy zastosować kolor ugrowy, zbliżony do oczyszczonych cegieł. Na chwilę obecną trudno jednoznacznie określić kolor, niemniej jednak sugeruje się kolorystykę zbliżoną do 01-2 Neapelgelb z wzornika Farbton – kollektion firmy Remmers, lub kolor CMYK: 20; 41; 67; 1. Podany kolor jest jedynie sugestią kolorystyczną, przed malowaniem należy wykonać próby i dostosować odcień koloru do oczyszczonej elewacji.

7. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

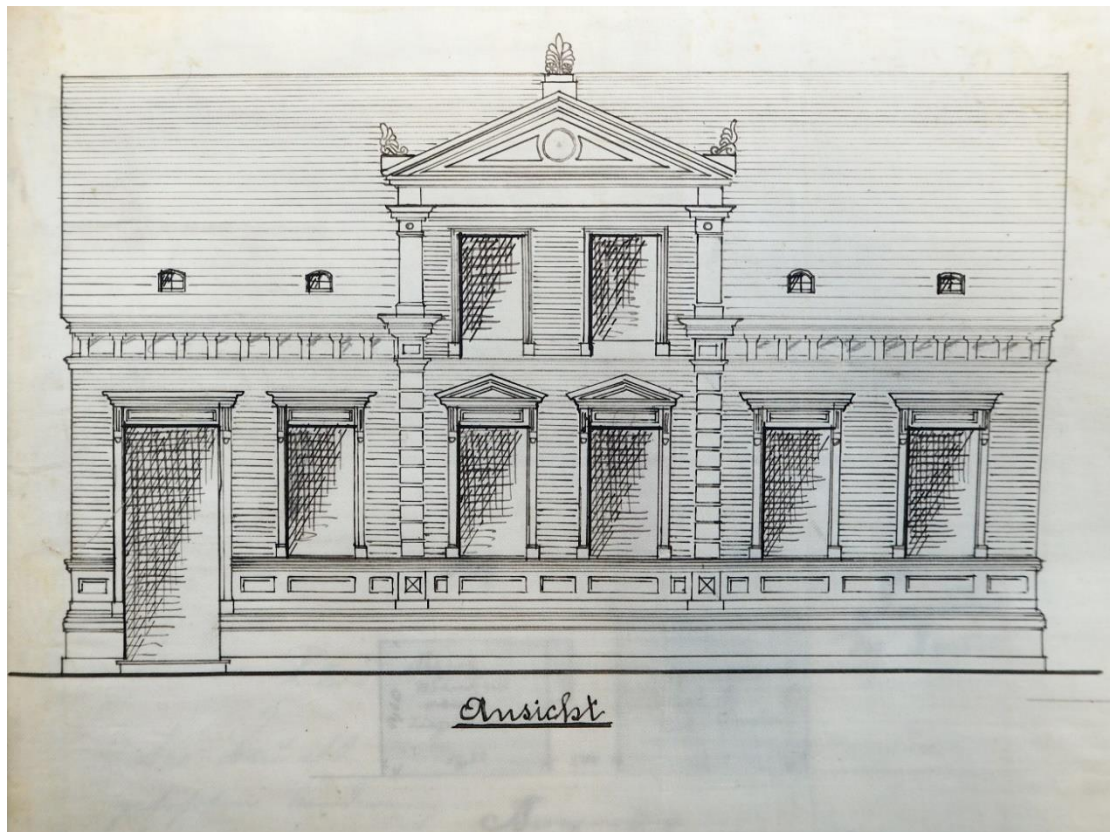
Fot.9. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, fasada (wyk. P. Antoniuk).

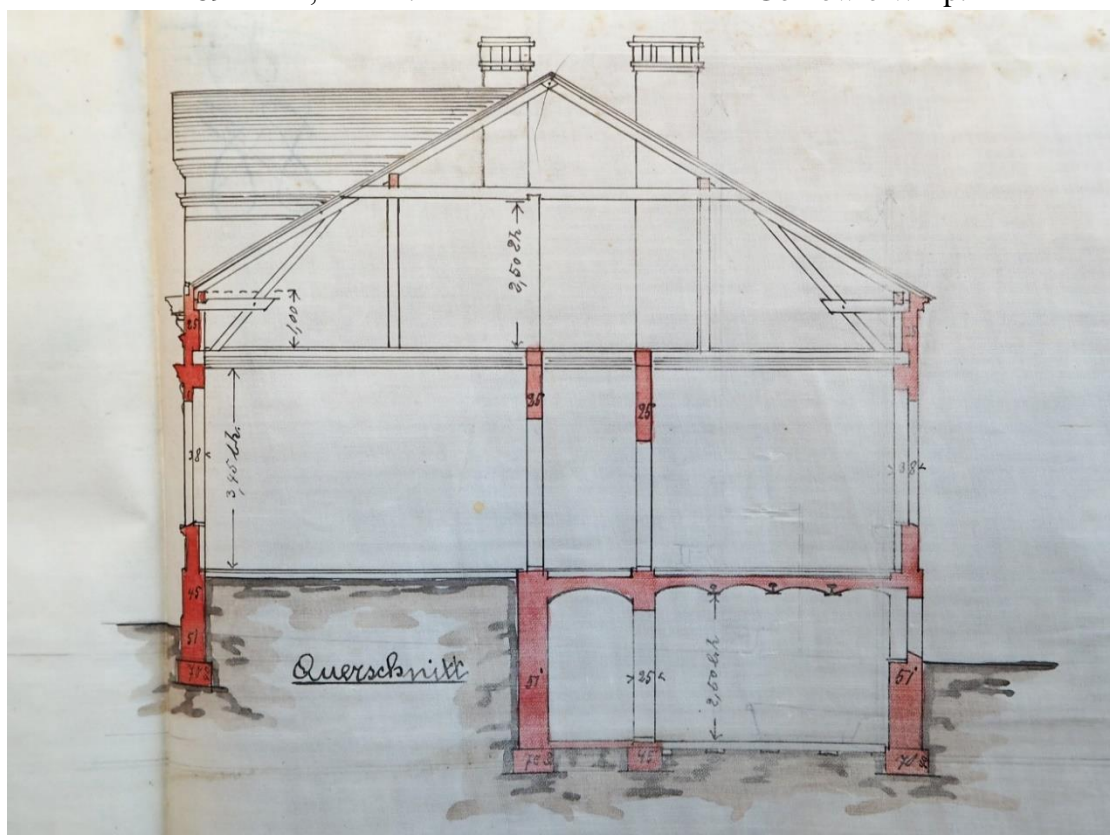
Fot.10. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, elewacja od strony podwórza (wyk. P. Antoniuk).

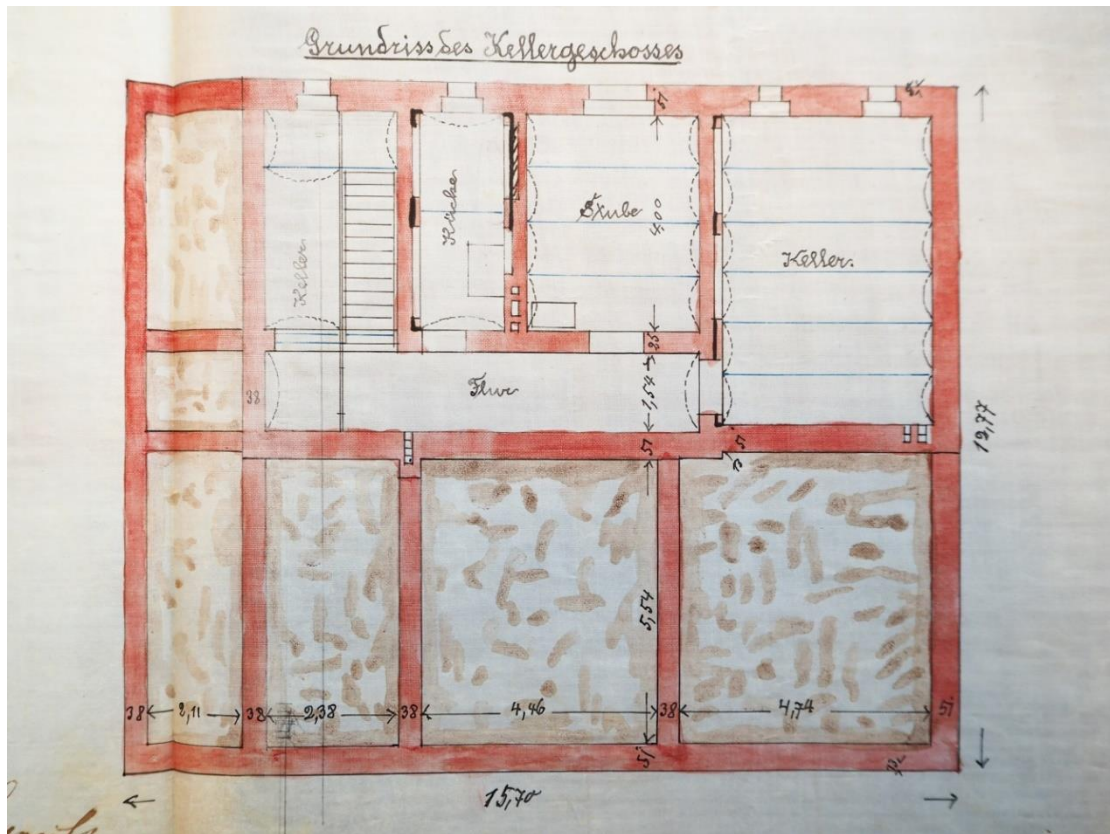
Fot.11. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, ściana szczytowa (wyk. P. Antoniuk).

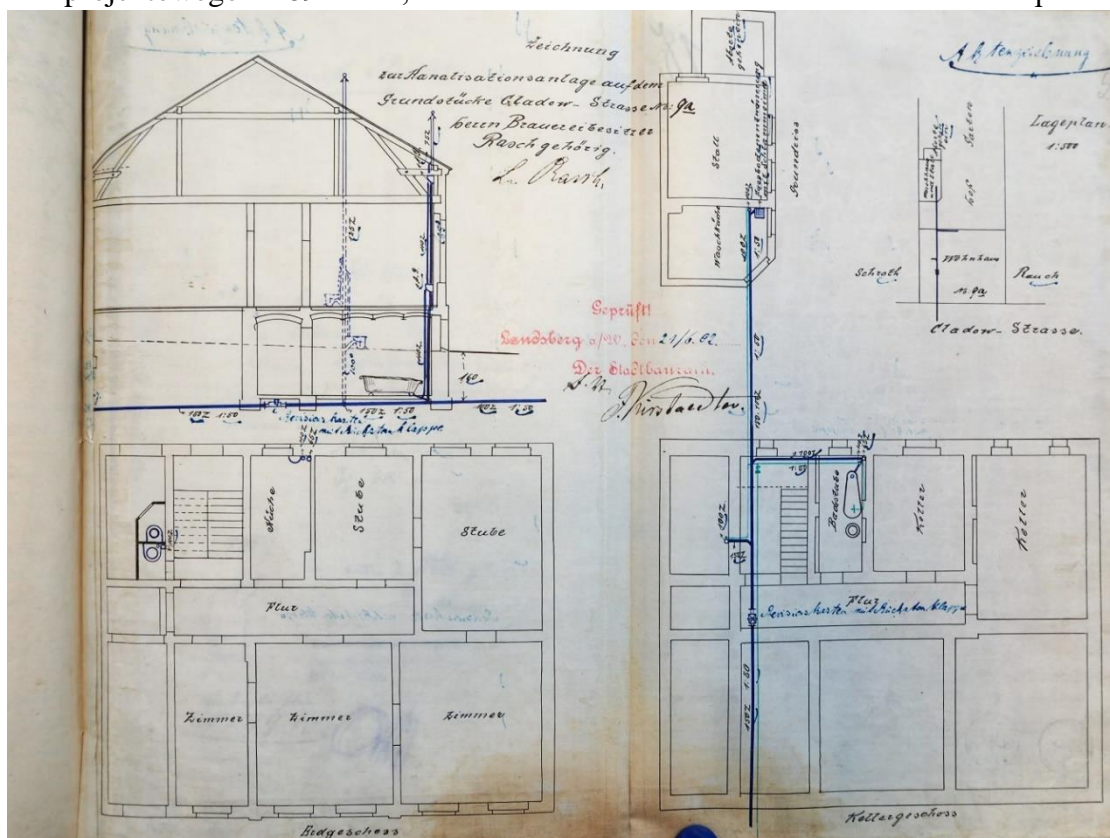
Ryc. 2. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, fasada, fragment rysunku projektowego z 1891 roku, źródło: Archiwum Państwowe w Gorzowie Wlkp.

Ryc.3. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, przekrój pionowy, fragment rysunku projektowego z 1891 roku, źródło: Archiwum Państwowe w Gorzowie Wlkp.

Ryc. 4. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, rzut podpiwniczenia, fragment rysunku projektowego z 1891 roku, źródło: Archiwum Państwowe w Gorzowie Wlkp.

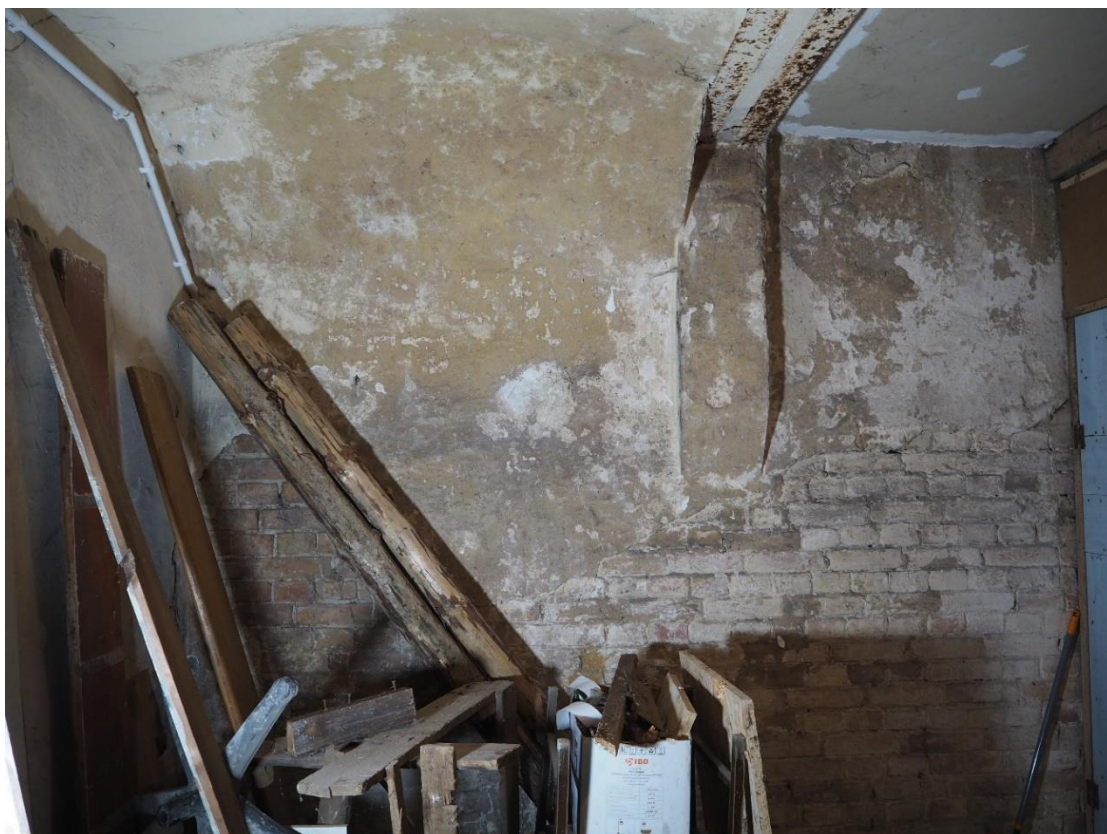
Ryc. 5. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, projekt instalacji wodnej wraz z kanalizacją z 1902 roku, źródło: Archiwum Państwowe w Gorzowie Wlkp.

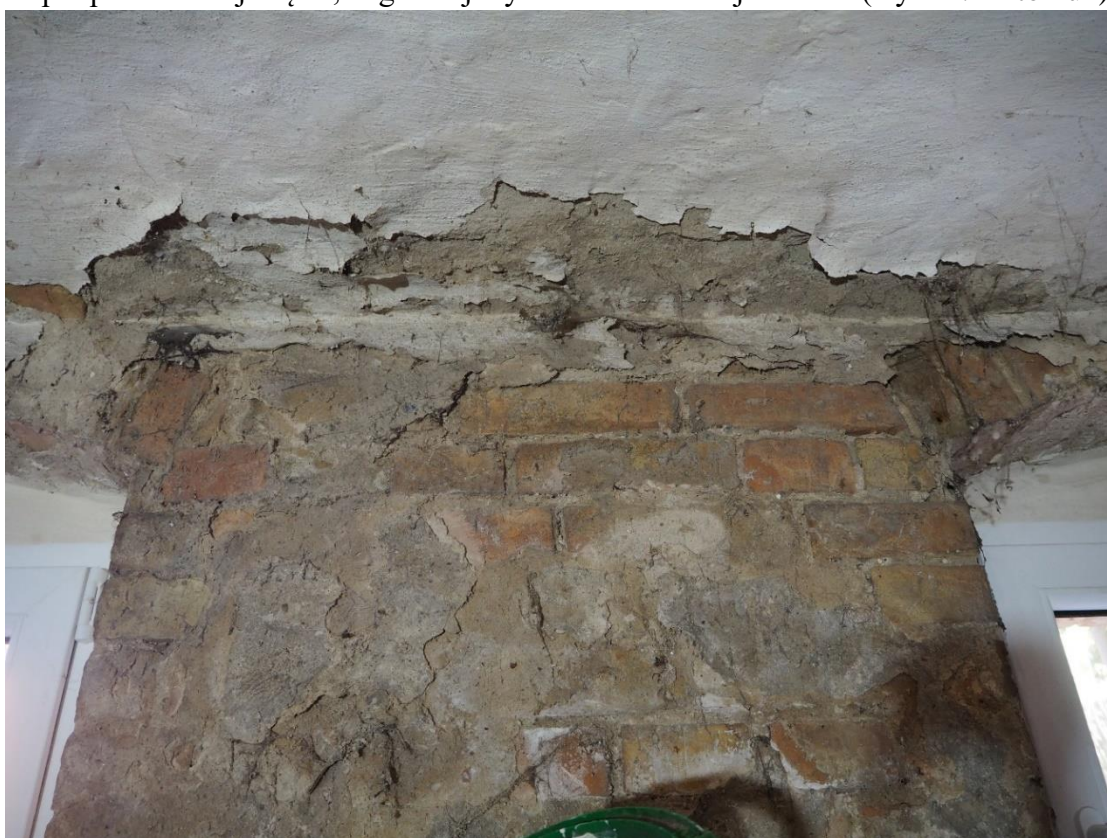
Ryc. 6. Landsberg a. W., dzisiejsza ul. Wyszyńskiego 29 w dniu 13.01.1904. Widoczny otynkowany cokół budynku (pozyskane od p. Beaty Seweryńskiej).

Ryc. 7. Landsberg a. W., dzisiejsza ul. Wyszyńskiego 29 prawdopodobnie po 1904 roku. Widoczny nieotynkowany cokół budynku (pozyskane od p. Beaty Seweryńskiej).

Fot.12. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, piwnica, ściana korytarza w kierunku niepodpiwniczonej części, degradacja tynków oraz korozja metalu (wyk. P. Antoniuk).

Fot.13. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, piwnica prywatna, ściana między oknami wychodzącymi na podwórze, widoczna degradacja tynków (wyk. P. Antoniuk).

Fot.14. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, korytarz, efekt zawilgocenia oraz działania soli rozpuszczalnych w wodzie (wyk. P. Antoniuk).

Fot.15. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, korytarz, odpadające współczesne warstwy gładzi gipsowych odsłaniające tynk (wyk. P. Antoniuk).

Fot.16. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, fasada, mansarda, widoczne uszkodzenie okulusa oraz zniszczenia w obrębie tynków – gizmsów i pilastrów (wyk. P. Antoniuk).

Fot.17. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, fasada, parapety mansardy, widoczne zniszczenia w obrębie gizmsów oraz drewnie parapetów (wyk. P. Antoniuk).

Fot.18. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, fasada, widoczne uszkodzenia gzymsów, tynku za konsolami oraz pęknięcie naczółka (wyk. P. Antoniuk).

Fot.19. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, fasada, widoczne uszkodzenie kapitelu pilastra (wyk. P. Antoniuk).

Fot.20. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, fasada, drzwi oraz znaczna ilość tabliczek informacyjnych (wyk. P. Antoniuk).

Fot.21. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, fasada, osypywanie tynku obramienia okna tuż nad parapetem (wyk. P. Antoniuk).

Fot.22. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, fasada, stan zachowania tyków w górnej partii cokołu (wyk. P. Antoniuk).

Fot.23. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, fasada, wysolenia na powierzchni tynków (wyk. P. Antoniuk).

Fot.24. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, fasada, wysolenia na cegle w dolnej partii cokołu, widoczna opracowana fuga (wyk. P. Antoniuk).

Fot.25. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, fasada, nieestetyczny i inwazyjny montaż skrzynki elektrycznej (wyk. P. Antoniuk).

Fot.26. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, elewacja od podwórza, otwory drzwiowe, napisy, pęknięcia muru (wyk. P. Antoniuk).

Fot.27. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, elewacja od podwórza, rynna, wtórne zaprawy, pęknięcia muru (wyk. P. Antoniuk).

Fot.28. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, lewa część elewacji od podwórza, pęknięcia muru, zachowane częściowo tynki (wyk. P. Antoniuk).

Fot.29. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, elewacja od podwórza, zachowany fragmentarycznie układ górnego gzymsu (wyk. P. Antoniuk).

Fot.30. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, elewacja od podwórza, nieszczelność rynny (wyk. P. Antoniuk).

Fot.31. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, elewacja od podwórza, okienko ciepłowni, otwory wentylacyjne na różnych wysokościach, odpływ z rynny (wyk. P. Antoniuk).

Fot.32. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, elewacja od podwórza, granitowy stopień (wyk. P. Antoniuk).

Fot.33. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, elewacja od podwórza, izolacja pozioma widoczna tuż nad cokołem, wtórne zaprawy (wyk. P. Antoniuk).

Fot.34. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, elewacja szczytowa, widoczne pozostałości po tynku w układzie schodkowym (wyk. P. Antoniuk).

Fot.35. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, elewacja szczytowa, widoczne wyraźne odcięcie powierzchni tynkowanej i nietynkowanej, izolacja (wyk. P. Antoniuk).

Fot.36. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, elewacja szczytowa, opracowana fuga poniżej izolacji poziomej, pozostałości tynku powyżej (wyk. P. Antoniuk).

Fot.37. Gorzów Wlkp. ul. Wyszyńskiego 29, elewacja szczytowa, miejsce łączenie izolacji poziomej (wyk. P. Antoniuk).